

Santini ve Žďáru nad Sázavou

Zdá se, že prvními Santiniho úkoly ve Žďáru byly v roce 1708 úpravy interiéru klášterního kostela Nanebevzetí p. Marie Santiniho autorskou ruku pak lze vysledovat na úpravách konventu, studniční kaple, jižním křídle kvadratury a šnekovém schodišti v západním křídle.

Zhruba 350 m severozápadně od kláštera najdete tzv. Dolní hřbitov, jenž je také jednou z prvních staveb, kterou pro žďárský klášter Jan Blažej Santini – Aichel realizoval. Hřbitov byl postaven v roce 1709. Stavba hřbitova byla vyvolána reálnou hrozbou morové epidemie. Morová rána se žďárskému panství nakonec vyhnula.

Posléze na předpolí kláštera dle Santiniho návrhu vystavěli starobinec a hostinec a v roce 1720 byl v blízkosti kláštera vybudován areál hospodářského dvora zvaný „Lyra“.

Navštivte i další památky v kraji Vysočina ve správě Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Telči:

Státní zámek v Telči

– národní kulturní památka

Velký zámecký komplex v Telči je označován jako perla moravské renesanční architektury. Na místě původního gotického hradu bylo vystavěno reprezentativní sídlo velmi silně ovlivněné italskou renesancí. Na zámecký areál navazuje historické centrum města, které je spolu s ním od roku 1992 zapsáno na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

www.zamek-telc.eu

Státní zámek v Náměšti nad Oslavou

– národní kulturní památka

Zámek vznikl na místě původního gotického hradu. Stavba byla inspirována italskou renesancí. Dnes můžeme obdivovat nádherné arkády na druhém nádvoří a uvnitř impozantní, bohatě zdobenou knihovnu s více než 16-ti tisíci svazky.

www.zamek-namest.cz

Státní hrad Lipnice

– národní kulturní památka

Mohutný hrad, jehož založení rodem pánů z Lichtemburka je datováno do počátku 14. století, byl po určitou dobu úzce spjat s jedním z nejvýznamnějších velmožů naší země, Jindřichem z Lipé. Hrad nepokorilo ani obléhání za třicetileté války. Rozsáhlé škody zde ale napáchal požár v roce 1869. Postupná záchrana a obnova areálu započala až v roce 1913 a prakticky probíhá dodnes.

www.hrad-lipnice.eu

Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou

– národní kulturní památka

Původně středověká tvrz, později přestavěná na renesanční zámek a nakonec přebudovaná v mohutný barokní zámek doplněný zahradou ve francouzském stylu. Ve své době byl zámek centrem kulturního života v kraji, což dodnes připomínají např. hudební salony.

www.zamek-jaromerice.cz

Zavítejte i k sousedům:
památka ve správě NPÚ – ÚOP v Českých Budějovicích:

Státní zámek Dačice

– národní kulturní památka

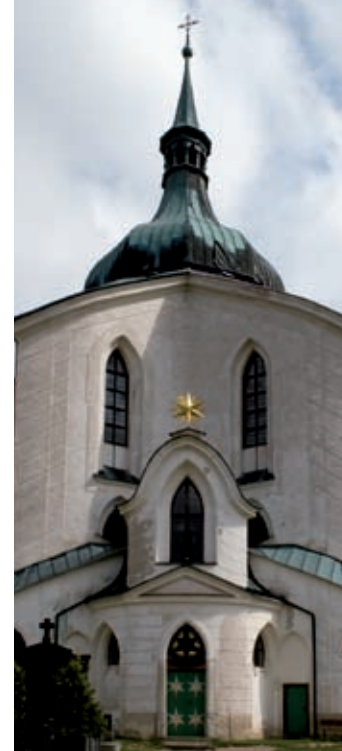
Čtyřkřídlový zámek původně postavený v renesančním slohu na konci 16. století, později upravený barokně a počátkem 19. století empírově, s bohatými klasickými interiéry a unikátní patrovou knihovnou ve stylu secese, obklopený anglickým parkem.

www.zamek-dacice.eu

www.zelena-hora.eu,
e-mail: zel.hora@telc.npu.cz
Tel: +420 566 622 855/ +420 724 663 716
GPS: 49°34'48.57"N, 15°56'31"E

© NPÚ ÚOP v Telči 2008
www.npu-telc.eu

Poutní kostel

sv. Jana Nepomuckého
na **Zelené hoře** ve Žďáru nad Sázavou

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře je impozantní sakrální stavba, výjimečná z několika důvodů. Je považována za nejvýraznější stavbu barokní gotiky a zároveň za nejosobitější dílo známého architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Poutní kostel na Zelené hoře je dílem nadčasovým nejen z hlediska unikátní architektonické formy, ale také z hlediska symbolického obsahu, jehož základem je geometrická a číselná spekulace.

Kostel je majetkem České republiky a v roce 1994 byl jako první soliterní stavba díky své neobyčejnosti a architektonickým a uměleckým hodnotám zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jako v pořadí čtvrtá památka na území České republiky po historickém jádru Prahy, Českého Krumlova a Telče.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V TELČI

Osobnost zadavatele a architekta

Stavba poutního kostela sv. Jana Nepomuckého nedaleko žďárského kláštera se realizovala díky dlouholeté úzké a nesmírně plodné spolupráci dvou výjimečných lidí – Václava Vejmluvy a Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Podnět vyšel od opata žďárského kláštera cisterciáků Václava Vejmluvy, který byl ctitelem Jana Nepomuckého ještě před jeho blahoslavením a posléze kanonizací.

Příprava projektu je datována do období od konce dubna do počátku srpna roku 1719, což je na práci takového rozsahu neobvykle krátká doba. Je považována za bezprostřední reakci opata na nález zachované tkáně (tehdy určené jako jazyk) v hrobě Jana Nepomuckého ve svatovítské katedrále dne 15. dubna 1719. Projektem stavby byl pověřen architekt Jan Blažej Santini-Aichel, který pracoval na základě podrobného zadání stavebníka opata Vejmluvy. Ten mu předal své představy nejen o volbě architektonické formy ale, a to především, mu zadal symbolický program, což bylo plně v souladu s požadavkem církve: „Zadání patří otčům, provedení umělcům“.

Z tohoto programu pak architekt vycházel při své práci. Santini pojal projekt zcela individuálně a navíc nenavazoval na žádné starší stavební etapy. Mohl tak stavět doslova na „zelené louce“ a nechat vyniknout nadčasové architektonické formě svého díla. Jelikož stavebník i architekt spolupracovali dlouhá léta, dobře se znali a opat byl člověk vzdělaný a vstřícný, byla výsledná architektura Santiniho díla jistě ovlivněna také atmosférou oboustranného porozumění.

Umístění areálu v krajině

S patřičným rozmyslem bylo vybráno místo, kde byl celý areál postaven. Původně bylo návrší ležící východně od kláštera, kde měl být poutní kostel postaven, porostlé hustým lesem. Tomu odpovídal i název Černý les. V souvislosti se stavbou byl porost vykácen a pahorek opatěm pojmenován „Zelená hora“, jako odkaz na mateřský klášter žďárského řeholního domu a zároveň údajné místo, kde byl Jan Nepomucký vychováván. Díky umístění na vrcholu vymýceného pahorku se objekt stal dominantou celého okolí.

Stavba, vybavení a výzdoba svatostánku

Stavba kostela byla započata nezvykle uprostřed stavební sezony, dne 13. srpna 1719. Hrubá stavba chrámu byla patrně hotova již roku 1721 a definitivně dokončena byla v roce následujícím. V témže roce byla svatyně pravděpodobně alespoň provizorně vybavena a vyzdobena a dne 27. září 1722 slavnostně vysvěcena. Po vysvěcení chrámu však práce v areálu neskončily. Bylo zapotřebí dokončit ambit a kostel potřeboval stále vybavení a výzdobu.

Na hlavním i bočních oltářích, jejichž základem byly opět Santiniho návrhy, začal pracovat chrudimský sochař Jan Pavel Czechpauer. Po jeho smrti dokončil hlavní oltář pravděpodobně sochař Řehoř Theny, jehož dílem je také sochařská výzdoba původní kazatelny. Stříbrná poutní socha sv. Jana Nepomuckého byla podle Thenyho modelu vyrobena pražským zlatníkem Janem Norbertem Diesbachem.

Symbolika a architektonické ztvárnění

Kostel je vystavěn na půdorysu tvaru pěticípé hvězdy. Tato skutečnost má vycházet z legendy, že v místě, kde Jan Nepomucký utonul, se nad hladinou objevila koruna z pěti hvězd. Tento symbol se pak opakuje i v dalších prvcích stavby: areál je přístupný pěti vchody, v chrámu je pět kaplí a pět oltářů, pět písmen má i latinské slovo TACUI – mlčel jsem. Toto slovo je vyjádřením legendy, podle níž světec zaplatil svým životem za skutečnost, že neprozradil zpovědní tajemství královny Žofie (manželky Václava IV.). Ve výčtu skutečností charakterizovaných číslem pět bychom mohli pokračovat i dále.

Jádro lodi je obklopeno střídavě čtyřmi kaplemi a kněžištěm a pěticípý předsiní. Dominantou kopule kostela je velký červený jazyk, atribut sv. Jana Nepomuckého, obklopený kruhem plamenů, z něhož prosvítají paprsky. To je však až výsledek změny v původním projektu, který na tomto místě plánoval ústřední deseticípou hvězdu. Projektant ale posléze reagoval na skutečnost, že pro nový chrám byla získána vzácná relikvie, lingula sv. Jana Nepomuckého (kost, ke které je přirostlý jazyk) a chrám se tak stal navíc i světcovým relikviářem. Symbol jazyka je zároveň je symbolem vítězné zbraně – meče mučedníka Jana. Proto i okna v lucernových kaplích nad vstupními vestibuly mají tvar jazyka. Další okna mají tvar biskupské mitry a odkazují na stavebníka opata Václava Vejmluvu. Posledním tvarem, který je u oken použit, je sférický rovnostranný trojúhelník symbolizující Nejsvětější Trojici.

Na hlavním oltáři je socha sv. Jana Nepomuckého stojícího na zeměkouli a opticky stoupajícího vzhůru. Pět osmicípých cisterciáckých hvězd na zeměkouli představuje pět kontinentů, na kterých bylo šířeno křesťanství. Zeměkoule je obklopena třemi anděly, kompozičně rozmístěnými do tvaru písmene V, další dva stejně velcí andělé po stranách odhruňují baldachýn, který tvoří pozadí celého výjevu. Nad světcovou hlavou je pak ještě trojice putti, z nichž jeden drží v ruce klíč a druhý pečeti. Dvě bílé orlice jako by nadnášely svými křídly oltářní stůl. Mezi nimi je znak zakladatele kláštera Bočka z Obřan. Na klenbě nad oltářem je božský symbol sférického trojúhelníku se svatozáří, který původně nesl hebrejský nápis JAHVE.

Boční oltáře jsou zasvěceny čtyřem evangelistům: Matoušovi s knihou, Markovi se lvem, Lukášovi s býkem a Janovi s orlem.

Ambit má tvar deseticípé hvězdy s pěticípými kaplemi neznámého zasvěcení. K jeho dokončení, byť ne v úplnosti podle původního autorského záměru, došlo pravděpodobně před rokem 1730. Původně zdobila klenby ambitu bohatá štukatura a střechy nad branami nesly alegorické sochy Janových kněžských ctností. Nádvorní stěny pak zvláště při slavnostních příležitostech zdobila řada legendických a symbolických výjevů umístěných v kartuších. Tuhé zimy byly v šedesátých letech 18. století důvodem

k úpravám ambíků. Byly zazděny některé portály z chodby do nádvoří a sníženy portály bran a kaplí.

Náboženské dění v době slávy a po pozdější pád

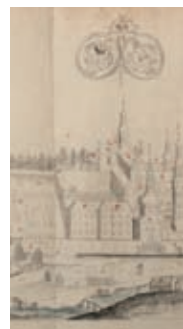
Kostel na Zelené hoře se od počátku stal jedním z nejnavštěvovanějších poutních míst a v jeho areálu se uskutečnily mnohé velké barokní slavnosti. Zásadní převrat do života kláštera i poutního kostela vnesl požár v roce 1784, který zdevastoval klášter a kostel Sv. Jana i ambit připravil o střechu. Po něm následovala naprosto nelogická žádost tehdejšího opata Otto Steinbacha z Kranichstejna o zrušení kláštera. Panovník Josef II. žádosti vyhověl. Klášter byl zrušen a kostel na Zelené hoře s provizorně zakrytou střechou uzavřen. Cennosti byly z kostela ihned odvezeny, posléze byla do okolních kostelů přesunuta i část vybavení.

Na sklonku roku 1791 se obyvatelé Žďaru a Nového Města začali snažit o opravu a znovuotevření kostela. Chátrající stavba čekala na opravy ještě do roku 1792. Nejpozději v roce 1800 se v už opraveném kostele začaly sloužit mše a zřejmě o rok později byly obnoveny pravidelné poutě, které však byly jen nepatrným odleskem poutí minulých. Opravy střechy ambíku následovaly až v letech 1794–1802. Další údržba a opravy většinou vyvolány opotřebovaním materiálu v důsledku nepříznivých klimatických podmínek, v horším případě požáry způsobenými bouřkou apod. Soustavnější práce se zde rozběhly až na počátku 20. století. Zůstalo však jen u obnovy střechy, další práce zastavila I. světová válka. Systematické opravy na základě odborně zpracovaného projektu započaly roku 1974.

Plocha kolem kostela byla až do 19. století porostlá trávou, aby nic nerušilo vnímání centrální svatyně a byl zde dostatečný prostor pro přicházející poutníky. Na počátku 19. století se však prostranství začalo využívat jako hřbitov. Souviselo to s povolením gubernia z roku 1792 znovu otevřít kostel pouze za splnění podmínky, že k němu bude přeložen žďárský hřbitov a kostel bude sloužit pro pohřby. Vlivem pohřbívání se plocha mezi kostelem a ambitem uměle navyšovala, což vedlo k částečnému „utopeení“ ambíku v narostlém terénu.

Prach jsi a v prach se obrátíš...

Jan Blažej Santini - Aichel se bohužel definitivního dokončení celého areálu nedožil. Zemřel v prosinci roku 1723. Opat Václav Vejmluva se mohl ze společného díla těšit ještě dalších patnáct let...

Zwei Persönlichkeiten – Auftraggeber und Architekt

Jan Blažej Santini-Aichel erlebte die definitive Endbearbeitung ganzes Areals nicht mehr. Er starb im Dezember 1723. Der Abt Václav Vejmluva konnte sich über gemeinsames Werk noch weitere fünfzehn Jahre freuen....

Santini in Žďár nad Sázavou

Ungefähr 350 Meter nordwestlich vom Kloster finden Sie sog. Unteren Friedhof, der einer von ersten Santinis Bauwerke darstellt, die er für Saarer Kloster realisierte. Der Friedhof wurde im Jahre 1709 aufgebaut. Der Friedhofsbau wurde durch reale Drohung einer Pestepidemie herangerufen. Die Pestseuche wich der Stadt glücklich aus.

Besuchen Sie auch andere Denkmäler im Kreis Vysočina (Hochland) in der Pflege des Nationalen Institutes für Denkmalpflege - der Geländefacharbeitsstelle in Telč:

Das Staatsschloss in Telč

- das Nationalkulturdenkmal

Ein grosser Schlossgebäudekomplex in Telč wird als die Perle der mährischen Renaissancearchitektur bezeichnet. Auf der Stelle der ursprünglich gotischen Burg wurde ein repräsentativer Sitz aufgebaut, der stark von italienischer Renaissance beeinflusst war. An das Schlossareal schließt das historische Zentrum an, das zusammen mit dem Schloss seit 1992 auf das Verzeichnis der Weltkultur- und Naturerbe UNESCO eingetragen wurde.

www.zamek-telc.eu

Das Staatsschloss in Náměšť nad Oslavou (Namiest an der Oslava)

- das Nationalkulturdenkmal

Das Schloss entstand auf der Stelle einer gotischen Burg. Das Bauwerk wurde gleichfalls von italienischer Renaissance beeinflusst. Heute können wir herrliche Arkaden auf dem zweiten Vorhof bewundern und im Interieur zum Beispiel die imposante, reich ausgestattete Schlossbibliothek, die mehr als 16 tausend Bände umfasst.

www.zamek-namest.cz

Die Staatsburg Lipnice

- das Nationalkulturdenkmal

Die mächtige Burg wurde am Anfang des 14. Jahrhunderts vom bedeutenden Geschlecht der Herren von Lichtenburg gegründet. Die Burg war eine Zeit lang eng mit einem der wichtigsten Magnaten unseres Landes – Jindřich von Lipé verbunden. Die Burg beugte nicht einmal die Belagerung während des Dreißigjährigen Krieges nieder. Weitgehende Schäden verursachte hier

aber ein Feuerbrand im Jahre 1869. Fortschreitende Rettung und die Arealrekonstruktion nahm erst im Jahre 1913 auf und verläuft praktisch bis heute.

www.hrad-lipnice.eu

Das Staatsschloss Jaroměřice nad Rokytnou (Jaromeritz an der Rokytna)

- das Nationalkulturdenkmal

Die ursprünglich mittelalterliche Festung, später zu einem Renaissanceschloss umgebaut, wurde endlich in ein mächtiges Barockschloss, mit einem Garten im französischen Stil, umgestaltet. In seiner Zeit stellte das Schloss ein Zentrum des Kulturlebens im Gegend dar, woran bis heute z. B. Musiksalone erinnern.

www.zamek-jaromerice.cz

Kehren Sie auch zu unseren Nachbarn ein: Das Denkmal in der Pflege des Nationalen Institutes für Denkmalpflege – der Geländefacharbeitsstelle in České Budějovice:

Das Staatsschloss Dačice

- das Nationalkulturdenkmal

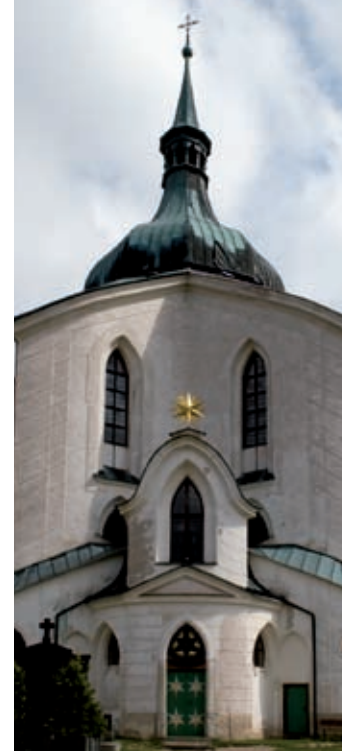
Das vierflügelige Schloss wurde ursprünglich im Renaissancestil am Ende des 16. Jahrhunderts erbaut, später wurde im Stile des Barocks umgebaut und am Anfang des 19. Jahrhunderts wurde Das Schloss im Imperialstil, mit reichgeschmückten Interieuren, einzigartiger zweistöckigen Bibliothek im Stile Art Nouveau und mit einem Naturgarten, neu bearbeitet.

www.zamek-dacice.eu

www.zelena-hora.eu,
e-mail: zel.hora@telc.npu.cz
Tel: +420 566 622 855/ +420 724 663 716
GPS: 49°34'48.57"N, 15°56'31"E

© NPÚ ÚOP v Telči 2008
www.zamek-telc.eu

Die Wallfahrtskirche des
sv. Jana Nepomuckého
auf **Zelená hora** (Grüner Berg),
Žďár nad Sázavou (Stadt Saar)

Die Wallfahrtskirche des hl. Jan von Nepomuk auf Zelená hora ist ein imposantes sakrales Bauwerk, das gleich aus mehreren Gründen außergewöhnlich ist. Die Kirche gilt als der ausdrucksvolle Bau der Barockgotik und gleichzeitig als eigenartiges Werk des bekannten Architekten Jan Blažej Santini-Aichel. Die Kirche entzieht sich nicht nur den zeitgenössischen künstlerischen Vorstellungen und Normen, sie stellt auch ein Ergebnis einer genialen Arbeit mit dem Zirkel und Symbolen dar.

Die Kirche gehört zum Eigentum der Tschechischen Republik und dank ihrer Einzigartigkeit wurde sie im Jahre 1994 auf das Verzeichnis der Weltkultur- und Naturerbe UNESCO, als in der Reihenfolge viertes Denkmal auf dem Gebiet der Tschechischen Republik, gleich nach historischem Stadtzentrum Praha (Prag), Český Krumlov (Böhmisch Krumau) und Telč (Teltsch) aufgenommen.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVNÍSTĚ
V TELČI

Die Persönlichkeit des Auftraggebers und des Architekten

Der Bau der Wallfahrtskirche des hl. Jan von Nepomuk, unweit vom Kloster in Žďár nad Sázavou, wurde dank einer langfristigen und engen Zusammenarbeit zwei außergewöhnlicher Persönlichkeiten – Václav Vejmluva und Jan Blažej Santini - Aichel realisiert. Die Veranlassung ging vom Abt des Saarer Zisterzienserklosters Václav Vejmluva hervor, der ein großer Verehrer von Jan von Nepomuk war, noch vor dessen Glückseligkeit und Kanoisierung.

Die Vorbereitung des Projekts nahm einen Zeitraum vom Ende April bis Anfang August im Jahre 1719 ein, was für die Arbeit solcher Ausdehnung ungewöhnlich kurze Zeit war. Die Veranlassung zum Bau betrachtet man als unmittelbare Reaktion des Abtes auf die Entdeckung eines Zellgewebes (damals als eine Zunge bestimmt) im Nepomuks Grab im St. Veitsdom am 15. April 1719. Mit dem Bau wurde ein berühmter Architekt Jan Blažej Santini-Aichel beauftragt, dem der Abt Vejmluva seine Vorstellung von der Form des neuen Sanktuariums und von angewendeten Symbolen mitteilte, was völlig im Einklang mit den Anforderungen der Kirche war: „Die Vergebung gehört den Vätern, die Vollbringung dem Künstler.“

Von dieser Umrisszeichnung ging der Architekt bei seiner Arbeit aus. Santini nahm das Projekt ganz individuell auf, ohne Rücksicht auf zeitliche Gewohnheiten im Bereich der Form sakraler Bauwerke. Er ging von verlangten Symbolen aus und mit festgelegten numerischen Werten arbeitete er ausschließlich mit Hilfe der geometrischen Vorgängen. Da die beiden Persönlichkeiten, der Auftraggeber und der Baukünstler, lange Jahre zusammen arbeiteten und im Bereich der Symbolik und Kaballehre, die im Entwurf großenteils zur Geltung kamen, sehr erfahren waren, war die resultierende Architektur bestimmt von der Stimmung des gegenseitigen Verständnis beeinflusst.

Die Standortbestimmung des Areals in der Landschaft

Mit üblicher Überlegung wurde auch das Ort ausgewählt, wo das ganze Areal aufgebaut wurde. Ursprünglich war die vom Kloster östlich liegende Anhöhe, wo die Wallfahrtskirche gebaut werden sollte, dicht waldig. Dem entsprach die Bezeichnung Černý les (Schwarzer Wald). Im Zusammenhang mit dem Bau wurde der Waldbestand abgeholzt und der Hügel vom Abt als Zelená hora (Grüner Berg) benannt. Die Bezeichnung deutet auf das Mutterkloster Saarer Ordenshauses und gleichzeitig auf das Ort hin, wo Johannes von Nepomuk erzogen wurde. Dank der Stellung auf dem Hügelgipfel wurde das Bauwerk zur Dominante ganzer Umgebung.

Der Bau, die Ausstattung und die Verzierung des Sanktuariums

Der Aufbau der Kirche wurde ungewöhnlich in der Mitte der Bausaison aufgenommen, am 13. August

1719. Der Rohbau war offenbar bereits im Jahre 1721 fertig und entgeltig wurde der Bau im folgenden Jahr abgeschlossen. In diesem Jahr wurde das Heiligtum vorläufig ausgestattet und ausgeschmückt und am 27. September 1722 feierlich eingeweiht. Mit der Weihe waren aber die Bauarbeiten auf dem Areal nicht zu Ende. Es war nötig, der Kreuzgang fertigzustellen, dessen gemauerte, mit dem Erdstoff überhäufte Gründung immer noch wartete. Die Kirche benötigte auch anhaltende Ausstattung und Ausschmückung.

Auf dem Hauptaltar und den Seitenaltären, nach Santinis Entwürfen, begann der Chrudimer Bildhauer Jan Pavel Czechpauer zu arbeiten. Nach seinem Tod beendete den Hauptaltar vermutlich erst im Jahre 1729 der Bildhauer Řehoř They, der auch ein Verfasser der Ausschmückung des ursprünglichen Predigtstuhls ist. Die silberne Pilgerstatue des heiligen Jan von Nepomuk wurde nach Theys Muster durch Prager Goldschmied Jan Norbert Diesbach hergestellt.

Symbolik und die architektonische Gestaltung

Die Kirche ist auf dem Grundriss eines fünfzackigen Sterns aufgebaut. Diese Tatsache geht aus einer Legende aus, in der man sagt, dass am Ort, wo Jan Nepomuk ertrank, erschien eine aus fünf Sternen gestaltete Krone. Dieses Sinnbild wiederholt sich dann auch in weiteren Teilen des Bauwerks: das Areal ist durch fünf Eingänge zugänglich, im Tempel gibt es fünf Kapellen und fünf Altäre, fünf Buchstaben hat auch das lateinische Wort TACUI - ich habe geschwiegen. Mit diesem Wort kommt eine andere Legende zur Äußerung, nach der der Heilige ums Leben kam, weil er das Beichtgeheimnis der Königin Žofie (Gattin des böhmischen Königs Václav IV) nicht verraten wollte. Und in der von Nummer fünf charakterisierten Fakten könnten wir noch weiter fortsetzen.

Der Kirchenschiffskern hat eine zylindrische Form und ist abwechselnd von vier Kapellen, einem Presbyterium und fünf Vorräumen umgebaut. Die Dominante der Kirchenkuppel bildet eine große rote Zunge, das Attribut des heiligen Jan von Nepomuk. Die Zunge ist noch von einem Flammenkreis umgerungen, aus dem Strahlen durchscheinen. Das ist jedoch erst das Ergebnis im Gegenteil zum ursprünglichen Projekt, der als zentrales Motiv einen zehn-zackigen Stern im Plan hatte. Der Entwerfer reagierte zuallerletzt auf die Tatsache, dass für die neue Klosterkirche eine wertvolle Reliquie gewonnen wurde, lingula des hl. Jan von Nepomuk (der Knochen zu dem die Zunge zugewachsen ist). Die Kirche wurde damit zu einem Reliquiar des Heiligen. Dargestellte Zunge versinnbildlicht eine Gewinnwaffe - ein Schwert des Märtyrers Jan. Deshalb haben auch Fenster in den Laternekapellen oberhalb den Vorhäusern eine Zungengestaltung. Weitere Fenster erinnern uns an eine Bischofsmütze und verweisen so auf die Persönlichkeit des Abtes Václav Vejmluva. Die letzte Bauform, die bei Fenster benutzt wurde, ist ein sphärisches gleichseitiges Dreieck, das die Heilige Dreifaltigkeit darstellt.

Der Hauptaltar trägt die Statue des heiligen, auf dem Erdkugel stehenden Jan von Nepomuk. Der Heilige ist von der Gruppe achter Engel umschlossen, einer von ihnen hält einen Schlüssel und ein anderer ein Siegel, Symbole, die auf Nepomuks Schweigen verweisen. Die Seitenaltäre sind den vier Evangelisten eingeweiht: dem Matthäus mit einem Buch, Markus mit einem Löwe, Lukas mit einem Stier und dem Johann mit einem Adler.

Der Kreuzgang hat die Form eines zehn-zackigen Sterns mit fünf Kapellen unbekannter Einweihung. Zu seinem entgeltigen Beendigung kam es wahrscheinlich erst am Jahresende 1740. Anfänglich schmückte das Kreuzgangsgewölbe reiche Stukkatur und die Zelt-

dächer oberhalb der Pforten trugen allegorische Statuen von Jans Priestertugenden. Die Mauer im Vorhof wurden dann vor allem bei Feiern mit einer Reihe von allegorischen und symbolischen, in die Kartuschen eingerahmten Darstellungen, ausgeschmückt. Strenge Winter waren in 60. Jahren des 18. Jahrhunderts ein Grund für bauliche Maßnahmen der Kreuzgänge. Es wurden einige Portale vom Gang in den Vorhof eingemauert und Torportale und Kapellenportale abgebaut.

Das Religionsgeschehen in der Ruhzeit und der spätere Sturz

Die Kirche auf Zelená hora wurde von Anfang an zu einem am meisten besuchten Wallfahrtsorten und in ihrem Areal fanden viele herrliche Barockfeiern statt. Ein grundsätzlicher Umsturz ins Klosterleben trug ein Feuerbrand im Jahre 1784 hinein, der die Kirche und den Kreuzgang um das Dach brachte. Nach diesem Unglück folgte durchaus unlogische Bitte des derzeitigen Abtes Otto Steinbach von Kranichstein um die Klosterschließung. Der Kaiser Josef II. kam der Bitte entgegen. Der Kloster wurde aufgelassen und die Kirche, nur provisorisch überdacht, geschlossen. Pretiosen wurden aus der Kirche sofort fortgeführt und zuallerletzt wurde in die umliegenden Kirchen ein Teil der Ausstattung umgesetzt.

An der Neige des Jahres 1791 begannen sich die Bewohner von Žďár und Nové Město (Neustadt) um die Restaurierung und Wiedereröffnung der Kirche zu bemühen. Verfallendes Bauwerk wartete auf die Renovierung noch bis zum Jahr 1792. Spätestens seit 1800 wurden in der renovierten Kirche Messen gelesen und vermutlich ein Jahr später wurde die Wallfahrtstradition erneuert. Es war aber nur ein Abglanz der Vorjahre. Die Renovierungen des Kreuzgangdachs folgten erst in den Jahren 1794 - 1802. Weitere Wartung und Reparaturen erregte meistens die Materialabnutzung in Folge von ungünstigen Klimabedingungen oder schlimmerfalls durch Gewitter verursachte Brände. Planmäßige Arbeiten nahmen erst am Anfang des 20. Jahrhunderts auf. Es blieb leider nur bei der Dachreparatur und weitere Arbeiten stellte der Zweite Weltkrieg ein. Systematische Rekonstruktion auf Grund einer Sachverabreichung begann im Jahre 1974.

Die Fläche um die Kirche herum war bis 19. Jahrhundert rasenbewachsen, damit nichts dem Wahrnehmen des zentralen Heiligtums störte und die Platzbedingungen für ankommende Wallfahrer genug groß waren. Am Anfang des 19. Jahrhunderts kam zur Verwendung des Vorplatzes zu Bestattungszwecken. Das hing mit der Bewilligung des Guberniums aus dem Jahre 1792 zusammen, die Kirche nur unter der Bedingung weiterzuöffnen, dass hierher der Saarer Friedhof verlegt wird und die Kirche wird auch zu Beerdigungen dienen. Unter dem Bestattungseinfluss wurde die Fläche zwischen der Kirche und des Kreuzgangs künstlich erhöht, was fortlaufend zur teilweisen Versenkung des Kreuzganges im Gelände folgte.

Santini in Žďár nad Sázavou

It seems that Santini's first task in Žďár was to modify the interiors of Assumption of Our Lady monastery church. Santini's work can be seen in modifications of the convent, water well chapel, south wing of the quadrature, and the spiral staircase in the west wing.

The so-called Lower graveyard (Dolní hřbitov) can be found approximately 350 m northwest from the monastery. It is also one of the first constructions carried out by Jan Blažej Santini – Aichel on the request of the Žďár monastery. The graveyard was created in 1709. Construction of the graveyard was provoked by a real threat of the plague. Fortunately, the Žďár estate was spared in the end.

Later on, an old-age home and a tavern were built according to Santini's design on the foreland of the monastery. A farmyard called "Lyra" was established near the monastery in 1720.

We also recommend visiting other sights in the Vysočina region, managed by the National Heritage Institute – Telč regional branch.

Telč Chateau

- National Cultural Monument

The large Chateau complex in Telč ranks among the gems of Moravian Renaissance architecture. A prestigious residency strongly influenced by Italian Renaissance was built in the place of a former Gothic castle. The historic town centre follows onto the Chateau premises and both were entered onto the UNESCO World Heritage List in 1992.

www.zamek-telc.eu

The Chateau at Náměšť nad Oslavou

- National Cultural Monument

The chateau was built at the site of an earlier Gothic castle and was inspired by the Italian Renaissance. Today, we can be dazzled by the gorgeous arcades in the second courtyard, and by the wonderful interiors – for instance, by the imposing, richly adorned library with more than 16,000 volumes.

www.zamek-namest.cz

The Castle of Lipnice

- National Cultural Monument

This spacious castle, built by the important noble family of the Lichtemburks in the beginning of the 14th century, was for some time closely connected with one of the most important barons in the Czech lands, Jindřich of Lipé. The castle was neither taken nor besieged during the Thirty Years War. However, it suffered extensive damage in a fire in 1869. The gradual preservation and renovation of the site began in 1913 and has continued to the present day.

www.hrad-lipnice.eu

The Chateau at Jaroměřice nad Rokytnou

- National Cultural Monument

Originally a medieval fortress, it was later reconstructed as a Renaissance chateau and finally rebuilt as a massive Baroque residence, complete with a garden in the French style. In its time, it was a center of cultural life in the region, as can be seen in the still extant music salons in the chateau.

www.zamek-jaromerice.cz

Also visit our neighbours: monuments in České Budějovice, also managed by the Institute for National Monuments State

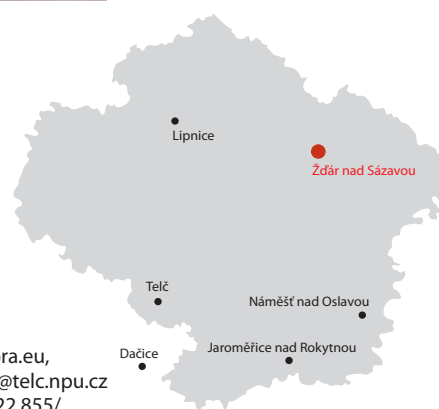

Chateau Dačice

- National Cultural Monument

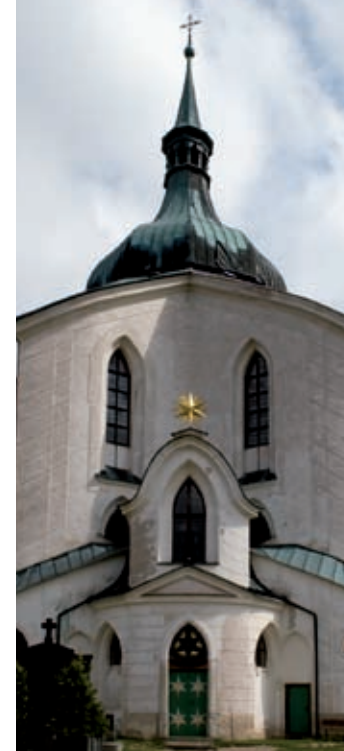
The four-winged chateau was originally built in a Renaissance style at the end of the 16th century, later adapted to Baroque and, finally, an Empire style at the beginning of the 19th century. It has a rich directorio interior and a unique stacked library in the secession style, surrounded by an English park.

www.zamek-dacice.eu

www.zelena-hora.eu,
e-mail: zel.hora@telc.npu.cz
Tel: +420 566 622 855/
+420 724 663 716
GPS: 49°34'48.57"N, 15°56'31"E

© NPU UOP in Telč 2008
www.zamek-telc.eu

The Holy Shrine of St. John of Nepomuk on Zelená hora Žďár nad Sázavou

The Holy Shrine of St. John of Nepomuk on Zelená hora is an impressive religious piece of architecture, which is extraordinary for several reasons. It is considered to be the most picturesque Baroque Gothic building and at the same time the most typical piece of work of the famous architect Jan Blažej Santini-Aichel. The Holy Shrine on Zelená hora is timeless not just because of its unique architectural form, but also because of its symbolic meaning, based on geometric and numeric speculations.

The church is the property of the Czech Republic. In 1994, thanks to its rarity, as well as its architectonic and artistic value, the church was added to the UNESCO World Heritage List as the first-listed solitary building and the fourth-listed landmark in the Czech Republic, after the historic centre of Prague, Český Krumlov, and Telč.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVNÍŠTĚ
V TELČI

The Contracting Person and the Architect

The construction of the Holy Shrine of St. John of Nepomuk near Žďár's monastery was carried out thanks to a close, long-standing, and immensely fruitful cooperation of two extraordinary people – Václav Vejmluva and Jan Blažej Santini-Aichel. The impulse came from Václav Vejmluva, Žďár monastery's Cistercian Abbot, who admired John of Nepomuk, both before his beatification and following his canonization.

The preparation of the project dates back to the end of April 1719, ending in August 1719, which is an uncommonly short period of time for work of such extent. It is considered to be the immediate reaction to the discovery of conserved tissue (at that time assessed as the tongue) in John of Nepomuk's tomb in St. Vitus Cathedral on April 15th 1719. Architect Jan Blažej Santini-Aichel was entrusted with the construction of the project. He worked according to a detailed order of the investor, Abbot Vejmluva, who gave the architect his conception of not just the choice of the architectonic form, but above all, he assigned a symbolic program, which fully conformed with the requirement of the Church: "assigning is the task of fathers, execution – the artists".

This program was the architect's basis for his work. Santini conceived the project as unique and moreover, he did not follow previous building periods and was, therefore, able to build literally on a green field and allow for the timeless architectonic form of his work to excel. Because the contracting person and the architect had been working together, had known each other for a long time, and the Abbot was an educated and obliging man, the final architecture of Santini's work had surely been influenced by their mutual understanding.

Positioning the Building in the Countryside

The location of the premises had been picked with great deliberation. Initially, the low hill located to the east of the monastery, where the holy shrine was to be built, was overgrown by thick wood. This is what its name „the Black Woods“ („Černý les“) refers to. The forest was cut down and the Abbot named the low hill „Green Mountain“ („Zelená hora“), as a reference to the maternal monastery of Žďár's convent friar house, and, at the same time, a place where John of Nepomuk was allegedly raised. Thanks to its location on the top of the de-forested low hill, the building became a dominant feature of the countryside.

Sanctuary Construction, Fittings, and Decoration

Construction of the church unusually began in the middle of the building season, on August 13th 1719. The shell of the church was presumably finished in 1721 and fully completed the following year. The shrine was probably equipped and decorated at least temporarily

in the same year and consecrated on September 27th, 1722; however, work on the premises did not finish until after the consecration of the church. What remained was finishing the cloister and the church needed permanent fittings and decorations.

A sculptor from Chrudim, Jan Pavel Czechpauer, started working on the main and side altars, which were based on Santini's designs. After Czechpauer's death, the main altar was supposedly finished by sculptor Řehoř Theny, who is also known as the creator of the sculptural decorations of the original pulpit. The silver pilgrimage statue of St. John of Nepomuk was created according to Theny's model by goldsmith Jan Norbert Diesbach from Prague.

Symbolic and Architectonic Interpretation

The church is built in the shape of a five-pointed star. This fact is based on a legend, which claims that a five-star crown appeared above the water's surface at the place where John of Nepomuk drowned. This symbol reappears in other areas of the building: the premises are accessible through five entrances, there are five chapels and five altars in the church, the Latin word TACUI – I was silent – also has five letters. This word describes a legend according to which the Saint paid with his life for not violating the seal of confession of Queen Sophia (the wife of Wenceslaus IV). The list of facts connected with the number five could go on.

The nave of the church is surrounded alternately by four chapels, a chancel, and a pentad of ante chapels. A dominating feature of the church dome is a large red tongue, an attribute of St. John of Nepomuk, surrounded by a circle of flames with rays of light shining through it. This element is, however, the result of a change in the original project design, where there was a central ten-pointed star planned. Later on, the designer reacted to the fact that very precious relics had been acquired for the new church, which was a lingula of St. John of Nepomuk (a bone to which the tongue is attached). The church thus also became the Saint's shrine. The symbol of the tongue is at the same time a symbol of the triumphant weapon – the sword of the martyr John. That is why the windows above the entrances in the lantern chapels are tongue-shaped. Other windows are bishop-mitre shaped and refer to the investor, Abbot Václav Vejmluva. The final shape used for the windows is a spherical equilateral triangle, symbolizing the Holy Trinity.

At the main altar, there is a statue of St. John of Nepomuk standing and visually rising above the globe. The globe is decorated by five eight-pointed Cistercian stars, which represent the five continents where Christianity was proclaimed. The globe is surrounded by three angels deployed in order to create the letter V. Two other equally large angels open a baldachin, which frames the background of the whole scene. Further, a trio of putti are situated above the Saint's head. One of them is holding a key in his hand, another a seal. Two white eagles seem to be upholding the altar table with their wings. An emblem of the church founder Boček from Obřany is situated between them. We can find a divine symbol of a spherical triangle with a halo on the vault above the altar, where there used to be a Hebrew sign – JAHVE. The side altars are dedicated to the four evangelists: Matthew with a book, Mark with a lion, Luke with a bull, and John with an eagle.

The ambit is shaped as a ten-pointed star with five chapels of unknown dedication. It was probably completed before 1730, even though not in full, according to the original author's intention. The vault of the ambit was originally decorated by rich stucco and the roofs above the gates used to carry allegoric statues of John's priestly virtues.

The walls of the courtyard were decorated, especially during festive events, by a number of legendary and symbolic scenes placed in cartouches. Severe winters were the reason for adjustments of the ambit during the 1760's. Some of the gateways from the corridor to the courtyard were walled up, portals of the gates and chapels were lowered.

Religious Events During the Time of Glory and Subsequent Downfall

Since the beginning, the church on Zelená hora became one of the most visited pilgrimage spots and many grand baroque events took place on its premises. A major upheaval was caused by a fire in 1784, which devastated the monastery, the church of St. John, and the roof of the ambit. What followed was a completely illogical request of Otto Steinbach from Kranichštejn, an Abbot at that time, to abandon the monastery. The monarch, Josef II, granted the request. The monastery was abandoned and the church on Zelená hora with a temporarily covered roof was closed. Valuables were immediately taken away and some of the fittings were later on transported to surrounding churches later on.

The people of Žďár and Nové Město started to demand the rebuilding and reopening of the church at the end of 1791. The building in the state of disrepair had to wait for its reconstruction until 1792. No later than in the year 1800, masses were celebrated in the refurbished church and regular pilgrimages resumed probably a year later, although they were only negligible reflections of those in the past. Repairs on the roofs of the ambit followed in 1794–1802. Further maintenance and repairs were mostly done due to abrasion resulting from severe climatic conditions, or in worse cases, by fires caused by storms, etc. More steady reconstruction commenced at the beginning of the 20th century; however, it was only the roof that was rebuilt. Further work was halted by World War I. Systematic rebuilding based on a professionally elaborated project began in 1974. The area surrounding the church was covered by grass until the 19th century so that nothing would disturb the perception of the central sanctuary and enough space was kept for the arriving pilgrims.

This area, however, started to be used as a graveyard at the beginning of the 19th century. This fact is connected with the concession of the governorate in 1792, which granted permission to reopen the church only under the condition that the graveyard from Žďár would be transferred here and the church would be used for funerals. The area between the church and the ambit started to rise due to the burials and the ambit partially "drowned" in the raised terrain.

Ashes to Ashes, Dust to Dust

Jan Blažej Santini – Aichel unfortunately did not live to see the premises finally completed. He died in December 1723. Abbot Václav Vejmluva was able to enjoy the shared piece of work for another fifteen years ...

